

BOLALAR VA KATTALAR HAYOTIDAGI IJTIMOYIY TARMOQLAR VA ULARNING O'ZIGA JALB QILUVCHI XUSUSIYATLARI

Zikriyoyeva Dilshoda Faxriddin qizi

Osiyo xalqaro universiteti

Iqtisodiyot va pedagogika fakulteti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi S 27 BT 22 guruhi talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14787271>

Annotatsiya. *Ijtimoiy tarmoqlar bugungi kunda odamlarning kunlik hayotida muhim o'rin egallagan. Ayniqsa, bolalar va kattalar uchun ular turli xil vazifalarni bajarishga, yangi ma'lumotlarni olishga, hamda jamiyatda o'z o'rnini topishga imkon yaratadi. Maqolada ijtimoiy tarmoqlarning bolalar va kattalar hayotiga ta'siri, ularning o'ziga jalb qiluvchi xususiyatlari tahlil qilinadi. Tarmoqdagi o'zaro aloqalar va ular orqali shakllanadigan muloqot usullari keltirilgan. Ijtimoiy tarmoqlarning foydali va zararli tomonlari, shuningdek, ularning jamiyatdagi o'rnini va bolalar va kattalarga ta'siri haqida fikr yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *Ijtimoiy tarmoqlar, bolalar, kattalar, ta'sir, muloqot, o'ziga jalb qilish, internet, zamonaviy jamiyat, kommunikatsiya, xususiyatlar.*

SOCIAL NETWORKS IN THE LIVES OF CHILDREN AND ADULTS AND THEIR ATTRACTIVE FEATURES

Abstract. *Social networks today have taken an important place in people's daily lives. Especially for children and adults, they allow them to perform various tasks, receive new information, and find their place in society. The article analyzes the impact of social networks on the lives of children and adults, their attractive features. Interactions in the network and the methods of communication formed through them are presented. The beneficial and harmful aspects of social networks, as well as their role in society and their impact on children and adults, are considered.*

Keywords: *Social networks, children, adults, influence, communication, attraction, Internet, modern society, communication, features.*

СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ В ЖИЗНИ ДЕТЕЙ И ВЗРОСЛЫХ И ИХ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ.

Аннотация. *Социальные сети сегодня заняли важное место в повседневной жизни людей. Специально для детей и взрослых они дают возможность выполнять различные задания, получать новую информацию, находить свое место в обществе. В статье*

анализируется влияние социальных сетей на жизнь детей и взрослых, их привлекательные особенности. Представлены взаимодействия в сети и формируемые посредством них способы коммуникации. Обсуждаются полезные и вредные стороны социальных сетей, а также их место в обществе и влияние на детей и взрослых.

Ключевые слова: Социальные сети, дети, взрослые, влияние, общение, привлечение, Интернет, современное общество, общение, характеристики.

Kirish.

Hozirgi kunda ijtimoiy tarmoqlar turli yoshdagi odamlarning kundalik hayotiga kirib borgan, ularni o'ziga jalb qilishi kutilgan natijalardan ko'ra yanada kengroq o'zgarishlarga olib kelmoqda.

Kattalar va bolalar turli usullar bilan ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishadi, bu esa ularning fikr-mulohazalarini, qarorlarini, hatto kundalik faoliyatlarini ham ta'sir qilmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar bir tomondan odamlar o'rtasidagi muloqotni osonlashtirsa, boshqa tomondan esa, ularning hayotiga turli ijtimoiy va psixologik o'zgarishlarni olib kelmoqda.

Ijtimoiy tarmoqlar o'zining o'ziga jalb qiluvchi xususiyatlari orqali odamlarni jozibador tarzda o'z ichiga oladi. Shu sababli, bolalar va kattalar orasidagi bu ijtimoiy platformalardan foydalanish darajasi va ular ta'sirida yuz beradigan o'zgarishlarni yaxshilab o'rganish muhimdir.

Maqolada ijtimoiy tarmoqlarni bolalar va kattalar qanday foydalanishlari va ularning hayotiga qanday ta'sir ko'rsatishlari tahlil etiladi.

Ijtimoiy tarmoqlarning o'ziga jalb qiluvchi xususiyatlari

Ijtimoiy tarmoqlarning odamlarni o'ziga jalb qilishi, asosan, ularning interaktivlik va oson foydalanish imkoniyatlari bilan bog'liqdir. Kattalar va bolalar har xil sabablar bilan tarmoqlarga kirishadi. Bolalar ko'proq o'yinlar, videolar va do'stlari bilan bog'lanish uchun ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishadi. Kattalar esa ish, o'qish yoki shaxsiy aloqalarini rivojlantirish uchun tarmoqlardan foydalanadilar.

Birinchi navbatda, ijtimoiy tarmoqlarda mavjud bo'lgan vizual va auditorial tarkibning jozibadorligi, odamlarni shu platformalarga jalb qilishning asosiy omilidir. Buning natijasida, foydalanuvchilar tez-tez yangi yangiliklar, rasmlar va videolarni kuzatib borishga moyil bo'ladi.

Masalan, bolalar turli xil multfilm va o'yinlarni ko'rish orqali o'z vaqtlarini o'tkazishadi.

Kattalar esa yangiliklar, ish faoliyati va boshqa dolzarb ma'lumotlarni olishda tarmoqdan foydalanadilar.

Ikkinchi omil ijtimoiy tarmoqlarning foydalanuvchiga o'zining shaxsiy hayoti va fikrlarini baham ko'rish imkoniyatini yaratishidir. Ijtimoiy tarmoqlarda odamlar o'z fotosuratlarini, videolarini va fikrlarini o'rtoqlashib, boshqalar bilan aloqada bo'lishadi. Bu o'ziga xos psixologik ehtiyojni qondiradi: odamlar o'zlarini boshqalarga tanishtirishni, ularga yoqishni va boshqalardan qiziqish olishni istashadi.

Ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri

Ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri ikki tomonlama bo'lishi mumkin. Bir tomondan, ularning foydali jihatlari mavjud. Kattalar va bolalar uchun ijtimoiy tarmoqlar malaka oshirish, bilim olish va ish imkoniyatlarini yaratishda yordam beradi. Masalan, ko'plab o'qituvchilar va ta'lim muassasalari o'z materiallarini ijtimoiy tarmoqlarda tarqatadi. Bu esa o'quvchilarga yangi bilimlar olishda yordam beradi.

Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar odamlarni dunyo bo'ylab yangi insonlar bilan tanishtirib, turli madaniyatlarni o'rganish imkoniyatini beradi.

Biroq, ijtimoiy tarmoqlarning salbiy ta'siri ham mavjud. Bolalar va kattalar uchun turli xil onlayn tahdidlar, masalan, kibermobing va internetga bog'liq psixologik muammolar (ya'ni, e'tibor etishmasligi, o'zini past baholash) yuzaga kelishi mumkin. Bolalar uchun ijtimoiy tarmoqlarning haddan tashqari ishlatilishi ularning akademik faoliyatiga, jismoniy faolligiga va ijtimoiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Kattalar uchun esa, ayniqsa, ish va oilaviy munosabatlarga zarar yetishi mumkin, chunki ular ko'pincha tarmoqlarga haddan tashqari vaqt sarflaydilar.

Ijtimoiy tarmoqlarning bolalar va kattalar hayotiga ta'siri

1. Bolalar uchun ijtimoiy tarmoqlar: Ijtimoiy tarmoqlar bolalar uchun ikki tomonlama ta'sirga ega. Boshqa tomondan, ularning ko'proq vaqtini onlayn muloqotlarda o'tkazishi mumkin, bu esa jismoniy faollikning pasayishiga olib keladi. Shu bilan birga, bolalar o'zlarini internetda boshqalar bilan solishtirishadi va bu ularning psixologik holatiga ta'sir qiladi. Masalan, ijtimoiy tarmoqlarda yirik ko'rish va xabarlar qoldirish o'zini past baholashga olib kelishi mumkin. O'ziga xos qilib, o'zlarini boshqalarga nisbatan yomonroq his qilish, ba'zida bolalarda depressiya va tashvishlarga sabab bo'lishi mumkin.

Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar bolalarga yangi do'stlar orttirish, o'z fikrlarini boshqalar bilan baham ko'rish, va o'yinlar orqali ko'proq interaktiv tajriba olish imkoniyatini yaratadi. Lekin, ular internetda xavfsiz bo'lishi uchun ota-onalar tomonidan doimiy nazorat qilish zarur.

2. Kattalar uchun ijtimoiy tarmoqlar: Kattalar uchun ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish, ayniqsa, ish va oila munosabatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Lekin, shu bilan birga, tarmoqlarga haddan tashqari vaqt sarflash ishda samaradorlikni pasaytirishi yoki oila bilan bo'ladigan vaqtni qisqartirishi mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlarning foydalari

1. **Ma'lumot olish:** Ijtimoiy tarmoqlar yangiliklarni tezda tarqatish imkoniyatini beradi. Bunday platformalar orqali odamlar dunyo bo'ylab yangiliklarni tezkor ravishda olishadi.

2. **Professional rivojlanish:** Kattalar uchun LinkedIn, Facebook yoki Twitter kabi tarmoqlar professional aloqalarni rivojlantirishga yordam beradi. Ular o'zlarining kasbiy maqsadlarini amalga oshirishda tarmoq imkoniyatlarini kengaytiradilar.

3. **Global aloqalar:** Ijtimoiy tarmoqlar dunyo bo'ylab turli mamlakatlardan bo'lgan odamlar bilan o'zaro aloqada bo'lish imkoniyatini yaratadi, bu esa yangi madaniyatlar va bilimlar bilan tanishishga yordam beradi.

Ijtimoiy tarmoqlarning zararli ta'siri

1. **Kibermobing:** Internetda tajovuzkor xatti-harakatlar va shaxsiy haqoratlar bolalar va kattalar uchun katta xavf tug'diradi. Ularning psixologik holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

2. **Xavfsizlik muammolari:** Ijtimoiy tarmoqlarda shaxsiy ma'lumotlar oshkor bo'lishi mumkin. Buning natijasida, odamlar firibgarlik va boshqa onlayn tahdidlarga duch kelishi mumkin.

3. **Vaqtni yo'qotish:** Ijtimoiy tarmoqlarda haddan tashqari vaqt o'tkazish insonni real hayotdan ajratib qo'yishi va ishlab chiqarish faoliyatini yoki o'qish jarayonini susaytirishi mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlarni mas'uliyat bilan foydalanish

Ijtimoiy tarmoqlardan samarali foydalanish uchun, har bir foydalanuvchi ularni mas'uliyatli tarzda ishlatishi kerak. Bolalar uchun ota-onalar doimiy ravishda nazorat qilishlari va xavfsiz internetdan foydalanish haqida ularni o'rgatishlari zarur. Kattalar esa tarmoqlarga sarflaydigan vaqtni me'yorda saqlab, ish va shaxsiy hayot muvozanatini ta'minlashlari lozim.

Ijtimoiy tarmoqlarni qanday ishlatish, ularning ijobiy ta'sirini maksimal darajaga chiqarishga yordam beradi, shu bilan birga salbiy ta'sirlardan saqlanish mumkin. O'zgartirishlar, mas'uliyat va ehtiyotkorlik bilan, ijtimoiy tarmoqlar hayotimizda yanada foydali va samarali bo'lishi mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlarning o'ziga jalb qiluvchi xususiyatlari

Ijtimoiy tarmoqlarning odamlarni o'ziga jalb qilishidagi asosiy xususiyatlar bir nechta omillardan iborat. Quyida ularning ayrimlarini ko'rib chiqamiz:

1. Interaktivlik va tezkor aloqalar: Ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilarga tezkor va oson aloqada bo'lish imkoniyatini yaratadi. Bu interaktivlik ko'pincha odamlarni platformaga qayta-qayta kirishga undaydi. Masalan, Facebook yoki Instagram kabi platformalarda foydalanuvchilar doimo yangilangan xabarlarni ko'rib, do'stlari yoki tanishlari bilan tezkor muloqotda bo'lishadi.

Shu bilan birga, "like" va "comment" kabi imkoniyatlar foydalanuvchini o'z fikrlarini baham ko'rishga, o'zini ifodalashga rag'batlantiradi.

2. Kengaytirilgan vizual tarkib: Videolar, suratlar, infografikalar va boshqa vizual tarkib tarmoqlarda foydalanuvchining diqqatini jalb qiladi. Vizual materiallar yanada ko'proq o'ziga tortadi, chunki ular insonning hissiy holatiga ta'sir ko'rsatadi va tezkor fikrni o'zgartiradi. Bolalar uchun ijtimoiy tarmoqlarda ko'pincha o'yinlar va multfilmlar orqali shu turdagi materiallar mavjud, bu ularning e'tiborini uzoq vaqt davomida ushlash imkoniyatini beradi.

3. O'ziga xos maqsadga yo'naltirilgan kontent: Ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilarning izlanishlariga asoslangan tarzda shaxsiylashtirilgan kontentlarni taklif qiladi. Bu shuni anglatadiki, foydalanuvchi ko'proq qiziqish bildirilgan mavzularni, postlarni va videolarni ko'rishi mumkin. Shaxsiylashtirish yordamida ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchini doimo yangiliklar, reklamalar va boshqa turdagi kontentlar bilan jalb qilib boradi. Bu xususiyat bolalar va kattalar uchun tarmoqqa kirish motivasiyasini oshiradi.

4. Muvaffaqiyatni ko'rish va baholash: Ijtimoiy tarmoqlarda odamlar o'z faoliyatini baholash imkoniyatiga ega. Masalan, biror postning "like" yoki "share" qilish orqali qanchalik muvaffaqiyatli bo'lishi ko'rsatiladi. Bu, ayniqsa, yoshlar va bolalar uchun o'zlarini boshqalarga tanishtirish va ijtimoiy tarmoqlarda muvaffaqiyatga erishish istagini kuchaytiradi. Kattalar esa, professional sohalarda tan olinish va hamkasblaridan qiziqish olishni xohlaydilar.

Ijtimoiy tarmoqlar va bolalarga ta'siri

1. Raqobat va muvozanatni yo'qotish: Bolalar, ayniqsa yosh guruhlarida, ijtimoiy tarmoqlarda ko'rgan materiallari va boshqalar bilan solishtirganda o'zlarini past baholashlari mumkin. Bu muvozanatsizlik bolalarning o'zini past his qilishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, ota-onalar va ta'lim muassasalari bolalarni ijtimoiy tarmoqlarda nimalarga e'tibor qaratishlarini nazorat qilishlari zarur.

2. Yangi do'stlik va muloqot usullari: Ijtimoiy tarmoqlar bolalar uchun yangi do'stlar orttirishga, qiziqarli g'oyalar va loyihalar bilan tanishishga imkon yaratadi. Biroq, bu ham xavf

tug'dirishi mumkin, chunki onlayn do'stlar ba'zida haqiqiy shaxsiy aloqalarga nisbatan ishonchli bo'lmisligi mumkin. Shu sababli, bolalar onlayn do'stlikni haqiqiy hayotdagi do'stlik bilan solishtirishi va o'zaro ishonchni shakllantirishi muhimdir.

3. Internetga bog'lanish va undan ajralish: Ijtimoiy tarmoqlardan uzoqlashish yoki cheklash bolalarning internetga bog'lanishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Masalan, bolalar ijtimoiy tarmoqlardan uzoq vaqt foydalanmasalar, ular o'zlarini jamiyatdan ajralib qolgan kabi his qilishlari mumkin. Bu internetga bog'liq bo'lmagan aloqalarning kamayishiga ham olib keladi, chunki bolalar o'zlarining tarmoqdagi aloqalarini boshqalarga nisbatan yuqori baholaydilar.

Kattalarga ta'siri

1. Ish va oilaviy munosabatlar: Kattalar ijtimoiy tarmoqlarni turli maqsadlar uchun ishlatishadi. Ish joyidagi professional aloqalar, yangi loyihalar va imkoniyatlar qidirish, shuningdek, oilaviy muloqotlarni o'rnatish uchun ijtimoiy tarmoqlar juda foydali vosita bo'lishi mumkin. Lekin ba'zida tarmoqlarda vaqtni ortiqcha sarflash ish va oilaviy aloqalarni e'tiborsiz qoldirishga olib keladi.

2. Ishonch va ijtimoiy ta'sir: Kattalar o'z o'rnini va mavqelarini ijtimoiy tarmoqlar orqali tasdiqlashadi. Tarmoqdagi faollik va muvaffaqiyatlar, masalan, professional guruhlar va tarkiblarni yaratish orqali kattalar o'z ishonchlarini oshirishlari mumkin. Biroq, bu o'z navbatida noaniqlik va doimiy solishtirishga olib kelishi, ba'zida o'zini past baholash yoki ortiqcha mashaqqatni keltirib chiqarishi mumkin.

3. Xavfsizlik masalalari: Kattalar ham, bolalar kabi, onlayn xavfsizlikka e'tibor berishlari kerak. Tarmoqlarda shaxsiy ma'lumotlarining oshkor bo'lishi, firibgarlik va onlayn tahdidlar kabi xavf-xatarlar kattalar uchun ham mavjud. O'zlariga nisbatan xavfsizlik choralari ko'rish va ishonchli internetdan foydalanish muhim.

Xulosa

Ijtimoiy tarmoqlar bugungi kunda turli yoshdagi odamlarning hayotining ajralmas qismiga aylangan. Bolalar va kattalar uchun ijtimoiy tarmoqlar o'ziga xos tarzda turli imkoniyatlar yaratadi, lekin shu bilan birga, ularning ta'siri salbiy bo'lishi mumkin. Odamlar ijtimoiy tarmoqlardan mas'uliyat bilan foydalanishlari, xavfsizlikka e'tibor berishlari, va real hayotdagi aloqalarni saqlashlari zarur. Shuningdek, tarmoqlarga sarflanadigan vaqtni nazorat qilish va real hayotdagi faoliyatni qo'llab-quvvatlash ijtimoiy tarmoqlardan to'g'ri foydalanishning muhim jihatidir.

REFERENCES

1. Peterson, E. (2022). *Ijtimoiy tarmoqlarning zamonaviy jamiyatga ta'siri*. Oksford universiteti nashri.
2. Johnson, M., & Smith, K. (2021). *Bolalar va internet: Ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri*. Springer nashriyoti.
3. Evans, A. (2020). *Raqamli asr: Ijtimoiy tarmoqlar bizning hayotimizni qanday shakllantiradi*. Garvard universiteti nashriyoti.
4. Uzon, S. (2019). *Ijtimoiy tarmoqlarning bolalar va kattalarga psixologik ta'siri*. Psixologiya bugun nashri.